ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 9, Sayı: 121, Ekim 2021, s. 248-272

ISSN: 2148-2489 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.52264>

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
6.08.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
29.10.2021

Öğr. Gör. Murat SARI

Bartın Üniversitesi, Bartın Mesleki Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, Grafik Tasarımı Programı
muratsari.art@gmail.com
Orcid:0000-0002-7391-2241

Doç. Dr. Gonca YAYAN

Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Bölümü, Resim-İş Eğitimi Ana bilim Dalı
gyayan@gazi.edu.tr
Orcid:0000-0002-2915-3137

İPLİKTE ÇÖZÜLENLER TEKSTİLDE KÜRESEL ANLATILAR SERGİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Öz

21.yy dediğimiz modern tasarıma geçilen süreçte diğer sanat alanlarında olduğu gibi, tekstil tasarımının da sınırları hayli genişlemiş ve sanatçılar, eserlerinde kullandıkları nesnelere çok daha farklı açılardan bakmaya başlamışlardır. Bu değişim, yapılan tasarımlarla sanatçıların yenilikçi, yaratıcı ve eleştirel bir bakış açısının ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. İplik katmanlarından başlayarak, bu katmanların iç içe geçmesiyle meydana gelen yüzeyler, onların işlevleri, farklılıkları, söylemek istedikleri ve tasarımları açısından dokumanın alışılmışın ötesinde çok farklı bir sanatsal ifade aracı olarak ortaya çıkmasına sebep olmuştur. “İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar” sergisinde de bu bakış açısı hâkim olmuştur. Bu doğrultuda İfa (Institut für Auslandsbeziehungen) ve İstanbul Modern iş birliği ile gerçekleştirilen “İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar” sergisi, kişisel ve estetik anlatılar ile küreselleşmiş dünyanın toplumsal ve ekonomik yapıları arasında ilişkiler kuran sanatçıların tekstil malzemelerini nasıl farklı ve karmaşık yollarla değerlendirdiklerini gözler önüne sermiştir. Araştırmada literatür tarama ve eser analizi yöntem olarak seçilmiştir. Bu makalede

Türkiye'nin ilk modern ve çağdaş sanat müzesi olarak bilinen, 2004 yılından günümüze kadar on yedi yıl boyunca faaliyet gösteren "İstanbul Modern" müzesinde, tekstil malzemelerini yapıtlarında sanatsal ifade aracı olarak kullanan ve tekstil aracılığıyla küresel anlatıların peşine düşen 25 çağdaş sanatçının nesne, resim, yerleştirme ve videolardan oluşan çalışmaları yorumlanarak ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Sergileme, Bauhaus, Tekstil Sanatı, Kültür, Plastik Sanatlar.

THREADBARE SOLVES AND GLOBAL NARRATIVES IN TEXTILES ARE HOW THE EXHIBITION SET PEOPLE THINKING

Abstract

In 21st Century which is called as the transitional period of modern design, the lines of textile design has significantly broadened as in the other fields of art and artists has started to take a different approach to the materials they use in their arts. This change has helped artists to get a creative, innovative and critical perspective. The surfaces which are formed by interwoven thread layers has lead weaving come up as an unusually different artistic aspect in terms of its functions, distinctness and designs. This aspect dominates the exhibition "İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Alıntılar". In this regard, "İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Alıntılar" exhibition which is held with the partnership of Ifa and Istanbul Modern displays how the artists who relates economic and social structures of globalizing world with personal stories utilise textiles in a different and complicated way. In the rsarch, Literature review and work analysis were chosen as methods. In this study, the works of 25 contemporary artists who use textiles as an artistic means of expression in their works are examined. These works include pictures, objects, videos and installations and are exhibited in Istanbul Modern, which has been in service since 2004 and is known as the first modern art museum in Turkey.

Keywords: Exhibition, Bauhaus , Textile Art, Culture, Plastic Arts.

GİRİŞ

Araştırma kapsamında incelenen sergi, adını Bauhaus dokuma atölyelerinin en önemli sanatçılarından Anni Albers'in On Weaving (Dokumacılık Üzerine, 1965) adlı başvuru kitabındaki bir ifadeden almıştır. Sosyo-kültürel ve ekonomik hareketlerin tekstil alanının da etkilediğini Albers düşünürken, tekstili bu haliyle düşündüğümüzde "tanımlı bir alandan yola çıkıp ilişkilerin gitgide genişlediği bir açıklığa varmanın mümkün olduğu, böylece kenarda kalmış konularında görüş alanına girdiği" şeklinde belirtmektedir ("İstanbul Modern," 2019). Bu sergiyle bir metafor olarak kullanılan bu dokuma iplikleri ile farklı kültürlerle ait dokumaların üslup ve hikayeleri, üretim tekniklerinin birbirleri arasındaki ilişkileri ve bunların arasında yeni bağların kurulmasına da aracılık edilmiştir.

Görsel 1. İstanbul Modern Sergi Salonundan (Orijinal 2019).

Sergi alanında birbiriyle ilişkili olan sanatsal pozisyonlar bir araya getirilip, tekstil malzemesinin ifade aracı olarak çeşitliliğini incelenmiş ve kumaşın sadece bir kumaş olmanın ötesindeki tarihsel, toplumsal ve kültürel anlamları da sorgulanmaya çalışılmıştır.

Almanya'nın köklü sanat kurumu Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (Ifa, Institut für Auslandsbeziehungen) işbirliğiyle gerçekleştirilen sergi, ifa'nın davetiyle Susanne Weiss ile Inka Gressel'in küratörlüğünde, açıldığı her bir sanat kurumunda, o kurumun küratörüyle (Öykü Özsoy: İstanbul Modern Küratörü) beraber serginin yeniden tasarlanmasını ve yeni sanatçıların eklenerek sergi temaları arasında yeni bağlar kurulmasını da hedeflemiştir ("İstanbul Modern," 2019).

Görsel 2. İstanbul Modern Sergi Salonundan (Orijinal 2019).

Serginin iki özel alanından biri, Türkiye'de resim ile nakış, dokuma, yazmacılık geleneği arasındaki sentezi kurgulayan ilk sanatçılardan olan Bedri Rahmi Eyüboğlu'na (1911-1975) ayrılmıştır. Çok yönlü bu sanatçının ürettiği yazmalardan bir seçki sergide yer alırken, ayrıca ürettiği yazma kalıplarının bir kısmı, "İplikten Çözülenler" sergisinde ilk defa izleyicinin karşısına çıkmıştır. Sergideki diğer özel alan ise Bauhaus'a ayrılmıştır. Almanya'da 1919 yılında Walter Gropius tarafından kurulan, sanat ve tasarım eğitimi anlayışına tüm dünyada yön veren bir okul olan Bauhaus'un özellikle dokuma atölyelerine adanan büyük bir yerleştirme de bu sergide yer almıştır ("İplikten çözülenler, 2019, s.7)

Dresden'de başlayan, oradan Kuveyt'e ve şimdi de İstanbul'a kadar uzanan "İplikten Çözülenler" sergisi, iplik katmanlarının, atkı ve çözgülerin sistematik, birbirinin içinden geçerek oluşturduğu dokuma yüzeyinin ötesinde, dokumanın çok yönlü sanatsal ifade aracı olarak farklı

olanaklarını bir araya getirmiştir. Toplumsal, kültürel, tarihsel anlatımlar, birbiri ardı sıra dokuma ipliklerinden çözülüp bizlerin önüne yeni bağlar oluşturularak sıralanmıştır (“İstanbul Modern,” 2019).

“İplikten Çözülenler:Tekstilde Küresel Anlatılar” sergisinde çalışmaları bulunan sanatçılar: Belkis Balpınar, Ulla von Brandenburg, Hussein Chalayan, Burhan Doğançay, Noa Eshkol, Andreas Exner, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Uli Fischer, Şakir Gökçebağ, Zille Homma Hamid, Heide Hinrichs, Olaf Holzapfel, Gözde İlkin, Christa Jeitner, Elisa van Joolen & Vincent Vulsma, Gülsün Karamustafa, Servet Koçyiğit, Eva Meyer & Eran Schaerf, Karen Michelsen Castañón, İrfan Önürmen, Judith Raum, Sabire Susuz ve Franz Erhard Walther. Ayrıca sergi süresince sanatçı konuşmaları, video gösterimleri, film programları, atölye ve sunumlarla tekstil malzemelerinin farklı bağlamlarda inceleme imkânı sunan etkinliklere de yer verilmiştir (“İplikten çözülenler, 2019, s.7).

Bauhaus Ekolü

“Bugün bile, en önemlisinin hayatın kendisi olduğuna inanıyorum.. Stölzl, 1968”

Sanat eğitimi oldukça etkileyen bir kurum olan Bauhaus Okulu, 1919’da Almanya’da kuruldu. Bauhaus anlayışı; güzel sanatlar ve uygulamalı sanatlar arasındaki engeli ortadan kaldırarak her iki uğraş alanının karşılıklı etkileşmesine uygun bir ortam hazırlamayı amaçlıyordu (Erkmen, 2019, s.17). Bauhaus okulunun tekstil tasarım tarihi için önemi başlangıcından itibaren var olan „Dokuma Atölyesi“dir. Bauhaus“ta dokuma, sanatsal bir ifade aracı olmanın ötesinde tekstilin temel ögesi olarak yeni malzemeler ve yeni teknolojiler ile işlevsellik ekseninde ele alınmıştır (Gür Üstüner, 2018, s.235). Bauhaus atölyeleri arasında en ihmal edilmiş olan dokuma atölyesini endüstriyel dokuma üretiminde bir marka haline getiren kişi de şüphesiz Gunta Stölzl’dür. Adelgunda Stölz, Gunta Stölzl ya da Gunta Staedler olarak çeşitli isimlerde rastladığımız sanatçı 20. yüzyılda ilerleyen teknolojinin ve modern mimarinin ihtiyaçlarına cevap verebilmek üzere, yeni açılımlara giren Bauhaus dokumacılarının öncüsü, hocası, mentoru olmuştur. Stölzl, kendinden sonra gelen dokumacı sanatçıların sanat-teknoloji ilişkisini incelemelerine, deneysel çalışmalar ve yenilikçi materyaller kullanmalarına imkân sağlamış ve Bauhaus ekolünü tekstil alanına aktaran modern tekstil tasarımının temellerini atmıştır (Gürcüm, Öneş, 2017, s.400). Sanayi Devrimi sonucu, hızla değişen yaşam standartları; el sanatlarının yerini seri üretime bırakmıştır (Ertürk, 2012, s.111).

Tekstil malzemelerinin kültürler arası bir ileri bir geri hareket etmesi yalnızca Bauhaus’un tarihi bağlamında düşünülmemelidir. Bu etkileşim kumaşların köken, yapı ve yaşamlarının bir parçasıdır. Yapıtlar böyle bir ileri bir geri devinimlerin bilgi ve hikayelerini yaşatılarak onları bir araya getirmek ve bu hareketlilik zemininde kendi anlatılarını oluşturmakta önemli olmuştur. (“İplikten çözülenler”, 2019, s.18).

Bu gün hem bir teknoloji hem de küresel ekonominin temel malzemesi olan tekstil elemanlarından dokuma ve dolayısıyla kumaşlar, hem değişen üretim koşullarının hem de küreselleşme ağının görünür ifadeleri olmuşlardır. Aynı zamanda kültürlerle ait yerel ifade biçimleri, deneyimler ve adetlere dair pek çok bilgileri de içerilerinde barındırmaktadırlar. (“İplikten çözülenler”, 2019, s.12).

Sanat; bilinçlendirici, arındırıcı, bilgilendirici ve eğitici, işlevleriyle eğitimin alanları arasında bulunmaktadır. Sürekli derin düşünme, deneyim, yaratıcı eylem sürecinde sanat kişinin ufkunu genişletirken, yaşamını güzelleştirir ve anlam katar. Birey kendisini daha değerli ve daha güzel

bir hayata yöneltmektedir. Bu bağlamda sanat ve kültür eğitimi salt sanatsal değerlerin ve ilkelerin değil, bireysel, kültürel, toplumsal, tarihsel bütün değerlerin sorgulanmasında ve öğretilmesine etkin bir eğitim ve öğretim alanını da barındırmaktadır (Kırışoğlu. O.T, 2014. s9.)

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tekstil, zengin el sanatları geleneği ile çağdaş sanat yaklaşımları ve teknolojinin de olanaklarından etkilenen bir plastik sanat dalı olarak kabul görmeye başlamıştır. Bu alanda tasarlanan üç boyutlu çalışmaların bir kısmı son dönemde Plastik Sanatlar kapsamında da değerlendirilmekle birlikte, sanatçıların yaklaşımları doğrultusunda, işin sergilendiği mekân ve sergileme şekline göre ise bir kısmını da Lif Sanatı, Arazi-Doğa Sanatı, Çevre-Çevresel Sanat, Yerleştirme Sanatı vb. yeni sanat akımı ve yaklaşımlar çerçevesinde sınıflandırıldığı görülmektedir (Tok Dereci, 2014, s.55).

Tekstil malzemeleri içerisinde yer alan keten, jut, sisal, kumaş, pamuk, yün, ipek vb.nin makine gücü ile ortaya koyulan giyilebilen ve dekor olarak kullanılabilen üretim sektörüne verilen genel bir isimdir (Vikipedi Özgür Ansiklopedi, 2021) İplik, keten, yün, pamuk, naylon, ipek gibi dokuma maddelerinin liflerden oluşan her birine verilen isimdir (Vikipedi Özgür maddelerinin Ansiklopedi, 2021). Basma, (yazma) farklı desenlerde oyulmuş ahşap kalıpları kumaş üzerine basarak ortaya çıkan desenleme sanatıdır (Açar, 2014, s.6). Basmalar, geleneksel Türk yaşantısına girmiş ve yemeni (başörtüsü), bohça, yorgan, namazlık, mendil, yorgan yüzü, yağlık, sedir örtüsü, kavuk örtüsü ve yastık örtüsü gibi çeşitli örnekler ile üretilmiştir (Uğurlu, 2018, s.69). Anadolu'da bervanit tekniği olarakta bilinen batık Adıyaman ve Malatya bölgelerinde kadınların ön gergi, peştimal ve önlük gibi girsilerinde kullanılmakla birlikte ne zaman ortaya çıktığına dair bir bilgi bulunmamaktadır (Babayiğit, 2013, s.81).

Fransızca 'yapıştırma' anlamına gelen kolaj ise düz bir yüzey üzerine fotoğraf, gazete kâğıdı, ve benzeri nesnelerin yapıştırılmasıyla ve bazen boya ile de karıştırılarak uygulanan bir resimleme tekniğidir (Beyoğlu, 2015, s.228). Eğlence amaçlı uygulanması çok eskilere gitmesine rağmen ancak 20. Yüzyılda kübistlerin kullanımının etkisiyle bir sanat tekniği olarak kabul görmüştürSanat eğitiminin konuları arasında yer alan kolaj tekniği, bireyin çağdaş sanatta farklı yöntemlere yönelmesinde ve çalışmasına yeni anlamlar yükleyerek uygulamasında gerekli görülen tekniklerden biridir (Beyoğlu, 2015, s.227). Motifler çeşitli şekillerde bir araya gelerek desenleri oluşturur (Ateşok, 2014. S.25). Bir araya gelerek oluşan her bir desen ise motifleri oluşturmaktadır.

Peçbörk (Yamalı Bohça, Kırk Pare)

Halk dilinde kırkyama olarak kabul gören ve aynı zamanda yamalı bohça, kırkpare, hanım dilendi, parçalı bohça, ve bey beğendi gibi farklı isimler ile de bilinmektedir. Avrupa ise kırkyama tekniğini patchwork şeklinde tanımlamıştır. Kökeni Asya ya dayanan geleneksel teknik İpek Yolu vasıtasıyla Avrupa ya Avrupa vasıtasıyla da Amerikaya kadar uzandığı düşünülmektedir. Osmanlı döneminde Bosna Hersek'in baş kenti Benalukanın, geleneksel tekniği, çeşitli ve farklı renklerdeki kumaşları birleştirerek ortaya koymuştur (Uğurlu, 2018, s.69)

Kültür

Bilimsel anlamda kültür, dini, sanatı, yapıp ettiğimiz her şeyi içine alan karmaşık bir varlık alanıdır., “ Bilimsel anlamda kültür ise toplumun üyesi olarak insanın, yaşayarak, yaparak öğrendiği ve aktarıp öğrettiği maddi manevi her şeyden oluşan karmaşık bütündür.” (Güvenç, 2004, s.14).

Genel anlamda da kültür, öğrenilen ve paylaşılan değerler, inançlar, davranış özellikleri ve semboller toplamı olarak ifade edilmiştir (Koçel, 2003, s. 29). Kültür, bir toplumun ya da belirli bir grubun birbirleriyle etkileşimlerinin nasıl olacağı ve yaptıkları işlerde nasıl bir yaklaşım sergileyeceklerini belirleyen varsayımlar ve normlar olarak tanımlanmaktadır (DiStefano ve Maznevski, 2000, s.39). Kısaca kültür insanın yaşam serüveni içinde insan olma, insan kalma çabasının bir ürünüdür. (Kırıçoğlu. O.T., 2014, s.7)

Araştırma kapsamında “İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar” sergisinin çadaş sanatçıları tarafından düzenlenen tekstil aracılığıyla küresel anlatıların peşine düşen nesne, resim, yerleştirme ve videolardan oluşan çalışmaları ile 21.yy dediğimiz modern tasarıma geçişte tekstil tasarımında adeta sınırların ötesine taşıdığı, gündelik hayatta karşımıza sıkça çıkan ürünlere farklı bakabilmeyi, yaklaşılabilmeyi gözler önüne sermiş ve küreselleşmiş dünyanın toplumsal ve ekonomik yapıları arasında ilişkiler kuran sanatçıların tekstil malzemelerini nasıl farklı ve karmaşık yollarla değerlendirdikleri incelenmiştir.

Sanatçıların Eserlerinden Örnekler ve Çözümleri

Belkıs Balpınar

Güzel Sanatlar Akademisi Tekstil Bölümü'nden mezun olduktan sonra bir müddet Sümerbank İstanbul Hali Departmanında Anadolu araştırmalar ya-pan Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde Halı ve Kilim Bölümü görevinde ve Vakıflar Halı ve Kilim Müzesi'nin kuruluş aşamasında çalışmış bir Türk sanatçısıdır. Geleneksel kilim üretimine, dokuma tekniği ve desenleri bağlamıyla çağdaş yorumlar getiren Balpınar'ın, Anadolu kilim ve halıları hakkında birçok uluslararası yayını bulunmaktadır. Yurt içinde ve yurt dışında sergilere katılan sanatçının Ethan Cohen Gallery (2018), gibi sanat kurumlarında pek çok eseri bulunmaktadır. (“İplikten çözülenler, 2019, s.38).

Görsel 3. Belkıs Balpınar "Tekillikler" 2015, 143 x 193 cm Kilim dokuma, yün atkı ve çözgü, arada dokunmamış boş çözgüler (Orijinal, 2019).

Görsel 4. Görsel 3'e ait ayrıntı (Orijinal, 2019)

“Görsel algıyı şaşırtan olası düzlemleri gösteriyorum”. derken Belkis Balpınar, eserlerinde dokunmadan bırakılan birbirine paralel dikey iplerle, diğer adıyla "çözümlerle" aslında birbirine bağlı olan durumlarıyla. Uzayda ayrı düzlemlerde yer alan ve değişik formdaki iki adet "tekilliği" yün iplerle dokuyarak ya da dokumayarak bir arada göstermektedir. (Görsel 3-4). İki boyutun sınırlarını zorladığı, üçüncü boyuta uzanan seçimler yaparak onları belirsiz bir boşluğun temel ögesi yapmıştır. Dokumada ipin önemini, dokuma olayının iplerin üzerinde iplerle oluştuğunu göstermek ve dokuma sırasında özellikle zeminin dokunmadan bırakılarak dikey İplerin, yani "çözümlerin" görünmesini isterken farkındalık yaratmaya çalışmıştır. Sanatçı, yaptığı bu çalışmada Görülen şeylerin algıladığımızdan başka şekillerde de olabileceğini vurgulamak istemiştir. Pek çok sanatçı dünya üzerindeki kaosun içinden bir şeyleri yansıtmaya çalışırken çok az ve yalın çizgilerle iki boyutlu dokuma üzerinde uzamdaki görüntü ve hareketleri göreceli olarak görüp ayrıca başka boyutların varlığını göstermeye çalışmıştır (“İplikten çözülenler”, 2019, s.34).

Ulla Van Brandenburg

A VON BRANDENBURG (UVB) Yaşamını ve çalışmalarını Paris'te sürdü-ren Ulla Van Brandenburg (d. 1974), Karlsruhe Sanat ve Tasarım Üniversitesi-tesinde sahne tasarımı ve medya sanatı eğitimi almıştır. 2004'te Ham-burg'daki Güzel Sanatlar Üniversitesi'nden mezun olmuştur. 2016'da Karls-ruhe'deki Güzel Sanatlar Akademisi'nde eğitim vermeye başlayan sanatçı, film, yerleştirme, performans, dokuma ve çizim anlatım biçimlerini kullanmış ve tiyatro yöntem ve yaklaşımlarından yararlanarak toplumsal ve tarihsel meselelere eğilmiştir. Yapıtları Venedik Bienali (2009), Lyon Bi-enali (2011), Sidney Bienali (2014), Paris'teki Centre Pompidou (2016) ve Toronto'daki Power Plant gibi uluslararası ortamlarda sergilenen sanatçının Produzentengalerie Hamburg ve Londra'daki Whitechapel Gallery (2018) gi-bi kurumlarda kişisel sergileri düzenlenmiştir. Nantes'taki École Supérieure des Beaux-arts'da öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

2004'te Montreal'de yaşarken, ikinci el ve ucuz Ürünler satan dükkânlarda birçok eski yorganla karşılaştığında. Yorganların, kölelik döneminde, firar eden kölelere yardım eden çok gizli bir bağ olarak yeraltı demiryolunda kritik bir rol oynadığını fark etmiştir. Bu yorganlardaki desen ve renklerin, özgürlüklerine kavuşmak adına Kanada'ya gitmeye çalışan kaçaklara yol gösteren gizli işaretler olduğunu öğrenmiştir (Görsel 5-6-7). Sonrasında, ilki olan "At Arabası Tekerleği" "Ayyaşın Yolu", "Uçan Kazlar", "Ahşap Kulübe" ya da "At Arabası Tekerleği" gibi adları olan eserenlerinde hem kişisel hem de kolektif bir tarihin ifadeleri yer vermiştir. Sanatçı” Her devrimci hareket... Doğrudan veya dolaylı olarak, kumaşla bağlantılıdır” demektedir İnsanın yaptığı ilk nesne olan çadır, bir bağımsızlık ve özerklik nesnesidir. Bedeni kuşatan giysiler de kumaştan yapılan ilk yuvadır. Çünkü kumaş öncelikle esnek bir malzemedir: bedenin izleri kumaş liflerine siner zamanla. Göçebelerin çadırları, törenlere hareket katan bayraklar ve aile

armalarından, kimliği açığa seren ya da gizleyen, hatta suç veya özgürlüğü ifade eden kıyafetlerin yaratılmasına uzanan pek çok şey bu çalışma için önem taşımaktadır (“İplikten çözülenler” 2019 s.40).

Görsel 5. Ulla Van Brandenburg, Ahşap Kulübe 1, 2017, 207 x 143 cm kumaşlar, muslin (Original, 2019Çeşitli).

Görsel 6. Ulla Van Brandenburg, Ayyaşın Yolu 1, 2017, 232 x 162 cm Çeşitli kumaşlar, muslin (Orişinal, 2019).

Görsel 7. Görsel 6’a ait ayrıntı (Orişinal 2019).

Burhan Doğançay

Kent Duvarında Aubusson'a

1929 - 2013 yılları arasında yaşamış olan sanatçımız, Ankara ve Paris'te aldığı hukuk ve ekonomi eğitimleri sırasında sanat alanında da çalışmalarına devam etmiştir. 1950'li yıllardan itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde New York, Sikago ve Washington'un da bulunduğu pek çok kentte yapıtlarını sergileyen Doğançay, Avrupa'da da Zürih, Stockholm, Par-is, Londra ve Viyana gibi pek çok önemli merkezde kişisel sergiler açtı ve karma sergilere katılmıştır. Yapıtları, ABD ve Avrupa'ya ek olarak, ara-larında Bangladeş, Japonya, İsrail, Rusya ve Şili'nin de yer aldığı pek çok ülkedeki müze ve kamusal koleksiyonlarda yer almaktadır. (Görsel 8-9)

Görsel 8. Burhan Doğançay, Fısıldayan Duvar II 1999, 143 x 210 cm Aubusson Duvar Halısı (Orijinal, 2019).

Görsel 9. Görsel 8'e ait ayrıntı (Orijinal, 2019).

Burhan Doğançay, sanatın tüm disiplinlerine açık bir sanatçı olarak, yalnızca fotoğrafik kaynaklı imgenin sınırsız imkanlarını kullanmakla kalmayıp aynı zamanda farklı teknik ve ifade alanlarında yoğunlaşmış ve fikirlerinin karşılığını görmek istemiştir. Dolayısıyla pek çok farklı tekniği araştırmış, farklı malzemelerde düşüncelerinin yansımalarını görmeye çalışmıştır ("İplikten çözülenler" 2019 s.54).

"İplikten Çözülenler" sergisi için düşünülen Aubusson duvar halıları ise Doğançay'ın "Kurdeleler Serisi"nin bir devamı olarak soyut bir dile sahiptir.

Türkiye'de modernleşme sürecinde duvar halıları, sanatçıların gelenekle barışmalarının bir ölçüde sembolü ve işareti olmuştur. Modernizm açısından düşündüğümüzde ise yalın, süslemesi az ve bir ölçüde geometrik soyutlama alanına açılan alternatif bir yüzey denemesi olarak da görmek mümkündür. Doğançay'ın yapıtları için imgelerinin, dünya standartlarında en üst düzeyde 500 yıllık bir atölyede uygulanmasının ve böyle büyük bir geleneğin parçası olmasının doğurduğu manevi durumu da göz önünde bulundurmalıyız ("İp-likten çözülenler,

2019, s.54).

Burhan Bey için duvarlar insanların dokunuşunun görünür olduğu bileşen-lerdir. İnsanların sokaklarda ve duvarlarda bıraktığı izler-bunları kentli imge-ler olarak nitelendirmektedir. Kısaca “ İnsanların kente verdiği yanıtların duvarlarda yansımasıdır” demektedir Onların yanında kurdeleler ise biraz daha mahrem resimlerdir. Sanatçı” Sokağa ait olduğunu ilk etapta aklınıza getirmezsiniz kurdelelerin. Görsel olarak düzenlenmiş estetik ifadeler taşırlar. Daha çok resme ait bir ışık-gölge etkisi, soyut sanatın geometrik yüzey ha-reketliliği ve daha da önemlisi Matisse'e kadar giden, modernist bir renk kullanımı vardır.” demektedir.

Nao Eshkol

“Bana tuhaf bir şey oldu; halılar yapmaya başladım”

Filistin'deki bir kibutzda büyüyen Noa Eshkol (d.1924 - ö. 2007) sanatçı, dans kuramcısı olarak Tel Aviv'de müzik, Tehila Ressler Okulunda da dans eğitimi aldıktan sonra 1946'da Londra'ya taşınmış, Manchester'daki Art of Movement Studio'da Rudolf Van Laban ve Lisa Ullmann'ın eğitiminden sonra Londra'daki Sigurd Leeder Modern Dans Okulu'nda eğitim görmüştür. 1950'de İsrail'e dönerek çeşitli okul ve üniversitelerde hareket ve dans eğiti-mi veren Noa Eshkol 1954'te Noa Eshkol Oda Dans Topluluğu'nu kur-muştur. 1973'te buluntu tekstil malzemeleriyle duvar halıları yapmaya başlayan Eshkol'un yapıtları son yıllarda İsrail Müzesi, Kudüs (2011); LACMA, Los Angeles; Jewish Museum, New York; TBA21, Viyana (2012); Musee d'Art Moderne, Paris; Opelvillen, Russelsheim(2013); Tokyo Çağdaş Sanat Müzesi (2014) ve 20. Sidney Blenail gibi kurum ve etkinliklerde yer almış çeşitli kişisel sergiler açmıştır (.Görsel 10-11)

Halen Mooky Dagan, Holon, İsrail'de bulunan Noa Eshkol Hareket Notasy-onu Vakfı'nın başkanıdır. Maya Pasternak, Noa Eshkol Arşivi bünyesindeki dijital çalışmaları yürütmektedir. Noa Eshkol Oda Dans Topluluğu'nun dansçılarından Mor Bashan, Noa Eshkol Arşivi'nde araştırma asistanı olarak da görev yapmaktadır. (“İplikten çözülenler, 2019, s.67).

Görsel 10. Noa Eshkol, Kuşlarla Çöl Manzarası 1990'lar, 190 x 158 cm Pamuk, Sentetik lif, Selüloz, Lureks (Orijinal, 2019).

Görsel 11. Noa Eshkol, Arap Köyünde Gece Vakti 1982’lar, 249 x 179 cm, pamuk, polyester, kadife, saten, krep, yün gabardin, tafta, pan kadife (Orijinal, 2019).

Sanatçının yapmış olduğu duvar halıları almış oldu hareket ve dans eğitiminin etkilerini taşımaktadır. Kullandığı malzemelerde alışılmış her za-man karşılaşılabileceğimiz gündelik, artık parçalar, atıklar ve yırtık giysiler gi-bi malzemeleri kullandığını görmekteyiz. Sanatçı eserlerinde konu olarak daha önce almış olduğu dans eğitimine bağlı olarak sürekli bir harekete dayalı bir yaklaşım arayışında olduğunu ya da dans kompozisyonlarını ortaya çıkarmaya çalıştığını düşünebiliriz. Ayrıca eserlerinde tekstil malzemelerinin yerleşiminde bir hiyerarşinin olmadığını ve birbirinden bağımsız şekillerin renklerin, desenlerin varlığını görebilmekteyiz.

Şakir Gökçebağ

Şakir Gökçebağ (d. 1965) Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nden yüksek lisans ve doktora derecelerini almıştır. Türkiye'deki sergilerinin yanı sıra Centre PasqueArt, Biel; Martin-Gropius-Bau, Berlin; Arp Museum, Remagen; Sotheby's, Londra; Kunstverein Pforzheim ve Kunstver-ein Ludwigshafen gibi Avrupa'daki bir çok kurumda uluslar arası sergilere katılmıştır.(Görsel-12-13) Sanatçı. Aynı zamanda George Maciunas Prize, Wiesbaden; Leo Breuer Prize, Bonn; Markus Lüpertz Prize, Düsseldorf ödül-lerinin de sahibidir. 2001 yılından beri Hamburg, Almanya'da yaşamaktadır. (“İplikten çözülenler, 2019, s.98).

Görsel 12. Şakir Gökçebağ, Kosmoz II 12016, Değişebilir boyutlarda Halı ile Yerleştirme (Orijinal, 2019).

Görsel 13. Görsel 12'e ait detay (Orijinal, 2019).

Kozmos adlı eserinde sıradan nesnelerin yalın ve sade göndermeler yapmıştır. Sanatı bazen doğrudan olmayan bir mizah ile veya sıra dışı olarak sonuca ulaşılan bazen de ulaşılamaz bir şekilde algılamaktadır. Eserleri her puantilist, bir o kadar da meditatif bu yapı gibi yeniden kurgulanmaya çok elverişli olabilmektedir. Bu yönüyle odaklanarak yapılan bu çalışmada da formal manipülasyonlar ile makro ve mikro kozmosa göndermeler yapılmaktadır. Sanatçıya göre kısaca bizim de içinde bulunduğumuz kozmosun farklı bir tespitidir. ("İplikten çözülenler, 2019, s.94).

Şakir Gökçebağ'ın "İplikten Çözülenler" sergisinde yer alan mekâna özgü yerleştirmesi de Goethe-Institut İstanbul'un değerli destekleriyle üretilmiştir.

Olaf Holzapfel

Berlin'de yaşayan ve çalışan Olaf Holzapfel (d.1967), 1996'dan 2001 dek Dresden Güzel Sanatlar Akademisinde resim eğitimi aldıktan sonra misafir sanatçı olarak Ahmed Abad'daki Ulusal Tasarım Enstitüsünde ve New York'daki Columbia Üniversitesinde bulunmuştur. 2006-2008 arasında Karlsruhe Güzel Sanatlar Akademisinde, 2008 ile 2010 arasında ise Ham-burg'daki Güzel Sanatlar Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.

Yapıtlarında teknoloji ve doğa ilişkisini irdeleyen Olaf Holzapfel, çoğunlukla kullanıcıları için sembolik anlamlara sahip doğal malzemelerle çalışmış ve heykellerinde tabiat ve bölgesel yaşam tarzlarının yanı sıra yerel teknikleri de esas almıştır. Mishkan Sanat Müzesi, Ein Harod, Museo de Arte, Contem-poraneo, Santiago de Chile(Sebastian Preece ile birlikte); Palais de Glace, Buenos Aires; Galerie im Taxispalais, Innsburck; Max Wigram Gallery, Lon-dra; Daniel Marzona, Berlin ve Galeria Gebr, Lehmann, Dresden gibi ku-rumlarda kişisel sergileri düzenlenen Holzapfel'in yapıtları Dresden Eyaleti Sanat Koleksiyonları bünyesinde de yer almaktadır.

2014'te Gerhard Altenbourg Ödülüne layık görülen sanatçının çalışmaları 2017'de Kassel ve Atine'da gerçekleştirilen documenta 14'te de sergilenmiştir. Alman kent plancısı Thomas Hagedorn, Buenos Aires Üniversitesinde eğitim vermenin yanı sıra Arjantin federal hükümeti ve bir Arjantin vakfı için çalışmalar yapmaktadır ("İplikten çözülenler, 2019, s.123).

Görsel 14. Olaf Holzapfel, 2011-2014, 140 x 96 cm Chaguar Bitkisi, doğal boya (Orijinal, 2019).

Görsel 15. Olaf Holzapfel, 2012-2015, 140 x 105 cm Chaguar Bitkisi, doğal boya
(Orijinal, 2019).

Eserlerinde göçebe yaşam ve yapı tarzlarında, , daimi bir hareketsizlik ve güvensizlik içerisindeki göçebelerin içsel bir dengeyle sürekli dayanıklı mekânlara, tabiata ve belirsiz alanlara karşı tutumları şekillen-dirilmiştir. Çalışmalarında ayrıca hayvan, kaktüs ve dört element toprak neşeyi temsil eden güneş ve suyu temsil eden kurbağa, kartal ile rüzgâr, baykuşla da bilgelik sembolize edilmeye çalışılmıştır. Bu simgeler, sana-tçının dokumalarında bilgisayarlarda oluşturduğu sistemle yorumlanarak yeni biçim, düzen ve desenler meydana getirilmiştir. (Görsel14-15)

Gözde İlkin

1981, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi resim bölümünde lisans ve Marmara Güzel Sanatlar Üniversitesi Resim Bölümünde yüksek lisansın tamamlamıştır. Kullanım alanı ve motifleriyle kolektif hafızası olan ku-maşlar üzerine çalışan ilkin, cinsin tutumlar, güç dengeleri, kentsel dönüşüm, aile ve sosyal ilişkilere dayanan desenler üretmiştir. Kumaş motifleri üzerine çizim-dikiş, video ve sesi buluşturan düzenlemeler yapan sanatçı, İstanbul'da yaşamaktadır. Kişisel sergileri arasında İzmir Fransız Kültür Merkezi (2017), artSümer (2017), Gypsum Galeri, Kahire (2016), Françoise Heitsch Galeri, Münih (2015) yer almaktadır. ("İplikten çözülenler, 2019, s.129).

Görsel 16. Gözde İlkin, Av – Tarih Boyunca Medeniyetlerin Gerçek Yüzü, 2011, 266 x 136 cm
Bulunmuş perde üzerine boya ve dikiş Dr.Nejat . Ec-zacıbaşı Vakfı Koleksiyonu (Orijinal, 2019).

Görsel 17. Gözde İlkin, Adak 2018, 40 x 57 cm Buluntu kumaş üzerine dikiş (Orijinal, 2019).

Sanatçı, buluntu kumaşlar üzerine işlenmiş bitki ve figürler üzerine oluşan "Adak", "Unutuş" ve "Kurtarılmış Kökler" adlı eserlerde dikiş ve boya ile işlenmiş figürler ve bitkiler kumaşın orijinal motifinde, bir anlamda man-zarasında mekânına kavuşturmuştur. Doğa ve yer ile kurulan ilişkiyi, top-lumsal öğretilerin, kuralların bulanıklaştığı insan-hayvan-bitki oluşu-mundaki hiss ve mekânları betimlemiştir. Ele aldığı konular arasında aidiyet, hafıza, hayal ve gerçek, kimlik, yüzleşme, sınırlar, otorite, cinsiyet, kentsel dönüşüm gibi bireysel, sosyal ve politik ilişkileri barındıran başlıklardır. (Gör-sel16-17)

Servet Koçyiğit

Sanatçı, hayatı boyunca, Almanya, Fransa, İsrail ve Güney Afrika gibi pek çok dünya üzerindeki farklı yerlerde yaşamış ve buralarda çalışmalarını sürdürmüştür. Gelenekler, yerel yaşam tarzları, kültürel kodlar ve bunlara bağlı yargı ve çatışmalar Koçyiğit'in sıklıkla işlediği temalar arasındadır. (Görsel 18-19-20). Koçyiğit aralarında Belçika, İsrail, Fransa, Almanya, Norveç, Çin, Hollanda ve Polonya'nın yer aldığı Dünyanın pek çok farklı ülkesindeki çeşitli kentlerdeki sanat kurumlarında yapıtlarını sergilemiş ve bienallere katılmıştır. Sanatçı ayrıca 2016 yılındaki Shpilman Fotoğrafta Mükemmellik Ödülü ile 2012 yılındaki Lianzhou Fotoğraf Festivali'nde Yılın Fotoğrafçısı Ödülü'nün sahibidir. Bunlar yanında pek çok burs kazanmış, çeşitli ödüllere aday gösterilmiştir. Amsterdam'daki Gerrit Rietveld Akade-misi'nde görsel sanatlar eğitimi alan sanatçı Amsterdam ve İstanbul arasında çalışmalarına devam etmektedir. ("İplikten çözülenler, 2019, s.159).

Görsel 18. Servet Koçyiğit, Uçlar, 2015, 170 x 120 x 4 cm Tekstil Kolajı, akrilik boya, mürekkep ve düğmeler (Orijinal, 2019)

Görsel 19. Servet Koçyiğit, Agent Orange, 2016, 170 x 120 x 4 cm Tekstil Kolajı, akrilik boya, mürekkep ve düğmeler (Orijinal, 2019).

Görsel 20. Görsel 19'a ait ayrıntı (Orijinal, 2019).

Sanatçının "Uçlar"ve "Agent Orange"adlı yapıtlarında anlatmak istediği, kumaşı kullanmadaki çıkış noktası kolonyalizm ve kapitalizm olgularını birlikte vurgulamak istediğini görüyoruz. Kolonyalizm terimi, yeni bir yere yerleşen, fakat anayurtla bağlarını koruyan topluluk anlamına gelen “colo-nia” kelimesinden gelmektedir. Terimin kısaca tanımı ise başka insanların toprakları ve mallarının fethedilmesi ve denetlenmesi şeklinde yapılabilir (Loomba, 2000: 18,19). Bu

kapsamda eserlerinde Afrika kumaşı olarak bilinen komuflaj ku-maşlarını kullanarak bir harita betimlediğini görülmektedir. Aslında yapıtlarında o kültürün kendine ait kumaşlarını kullanması o toplumda yaşayan bireylerin sosyal sınıfını, etnik kimliğini, tarihini, dini görüşlerini yansıttığını düşünülmektedir. Sanatçının eserlerinde tekstil kolajlarıyla bu kavramsal olgular ilişkilendirilmiştir.

Görsel 21. Servet Koçyiğit, 99 yıl, 2014, 7'40' Video (İstanbul Modern, 2019)

Sanatçı “99 Yıl” adlı eserinde kumaşlarla yapılmış bir eser yerine ipliklerden yola çıkarak bir video çalışması yapmıştır. İpi çalışmalarında çizgi, çizim, yol, harf gibi pek çok anlamda kullanan sanatçının bu çalışmasında farklı renkteki ipliklerin birbirine eklenmesiyle yumağın üzerinde okyanus ve kara-ları gösteren bir yerküreye dönüştüğü görülmektedir. Bir kadınla erkeğin be-lirli bir zaman diliminde ortak bir eylemde bulunmasına ve bunun sonunda dünyanın oluşmasına yer vermiştir. Bu da aslında videonun süresi, ya da ipin uzunluğuna bağlı bir süredir. (Görsel 21) Sanatçı bu videoda ipin uzun-luğunu, yeni bir zaman birimi oluyor.” sözleriyle ifade etmiştir. (“İplikten çözülenler, 2019, s.158).

Sabire Susuz

Lisansını ve yüksek lisansını Dokuz Eylül Üniversitesi. Resim-İş Eğitimi bölümünde tamamlayan sanatçı üniversitede kısa bir süre için biyoloji eğitimi almıştır. Bu dönemde Susuz, elektronik mikroskopla incelediği organ parçalarının aslında birbirinin aynı milyonlarca hücreden oluştuğunu keşfetmiş ve bunu sanatına da yansıtmıştır.

Bir organı oluşturan hücrelerden aldığı ilhamı, kendisini var eden parçalar olarak tanımladığı yakın çevresindeki kişilerle ilişkilendirip, onlarda top-ladığı giysi etiketleriyle kolajlar oluşturan sanatçı yurt içinde ve yurt dışında sergilere katıldığı sanat kurumları arasında Xander Fiol Galeri, Palma de Mallorca (2018), Contemporary İstanbul (2016), Merkur Galeri (2015), Vi-yana Çağdaş Sanat Fuarı (2012), Abu Dabi Sanat Fuarı (2011) sayılabilir. (“İplikten çözülenler, 2019, s.201).

Görsel 22. Sabire SUSUZ , Alışveriş ,2011, 153 x 225 cm Bez üzerine toplu iğne ile iliştirilmiş giysi etiketleri, Dr.Nejat F. Eczacıbaşı Vakfı Koleksiyonu (Orijinal, 2019).

Görsel 23. Görsel 22'e ait ayrıntı (Orijinal, 2019).

Sanatçının Alışveriş adlı eserinde hazır buluntu etiketlerin bez üzerine toplu iğneler kullanılarak birbirine temaya uygun bir şekilde ilişkilendirmiştir. Bu çalışma da yoğun bir mavi fon içinde büyük bir köpekbalığı yer almaktadır. (Görsel 22). Bu çalışmada etiketlerle dolu okyanusun küresel pazarın alıcıya sunduğu bolluk ve sınırsız imkânı, tüketim nesnesi markalarla şekillendirilmiş köpekbalığı figürünün ise günlük hayatımızın tüketme dürtüsünü temsil etmekte olduğunu söyleyebiliriz. (Görsel -23)

Parçalardan bir bütüne ulaşma olgusuyla, buluntu etiketlerle yeni bir dil geliştiren sanatçı ele aldığı konular kapsamında eserlerinde tüketim kültürü, kullanma, atma, moda, alışveriş, marka, popüler, kültür gibi konulara yer vermektedir.

Heide Hinrichs

2006'da yüksek lisans programından (HISK) mezun olduğu Anvers Kraliyet Güzel Sanatlar Akademisi'nde de eğitim alan sanatçı, yaşamını ve çalışma-larını Brüksel'de sürdürmektedir. 2013'te Villa Romana Ödülü'ne layık görülen sanatçı, 2014'te katıldığı MMCA Seul Uluslararası Misafir Sanatçı Programı'nda, Theresa Hak Kyung Cha'nun kitabı DICTEE'den yola çıkan uzun dönemli çeviri projesi "sessiz kız kardeşler"e odaklanan Hinrichs'in sü-reç odaklı sanat çalışmaları, nesnenin sonsuz biçimine yönelik bir arayış içerisindedir. Bu süreçte kavramlara çeşitli malzemeler ile onların hikayeleri ve duygusal nitelikleriyle aracılık etmiştir(Görsel 24-25). Malzemeler toplayıp onları yeni bir kimliğe taşıyan sanatçının yerleştirmelerinde hareket, nesnelerin hem kendi içlerindeki hem de izleyicilerle ilişkilendirilmiştir. ("İp-likten çözülenler, 2019, s.113).

Görsel 24. Heide Hinrichs , Yarı Beden 2013, yaklaşık 250 x 350 cm Vid-eo Projeksiyon, kumaş paneli, 7 mukavva kutu, küçük deri parçaları, kağıt hamuru, kumaş, tüyler, kağıt ile yerleştirme (Orijinal, 2019).

Görsel 25. Görsel 24'e ait ayrıntı (Orijinal, 2019).

Bu yapıtta kâğıt hamurundan yapılmış dik ve konik gövdeleri, yerde serili uzunca bir kumaş ve üzerinde dikilmiş vaziyette kuş tüyleri, içinde farklı cisimlerin olduğu üzeri açık mukavva kutularını ve farklı el hareketlerinin Projeksiyon yardımıyla sırayla gösterildiği bir mekanizmayı görmektediriz.

Bu çalışmada sanatçının sözcük ve kavramların yani dilsel alanın sınır-larının dışına çıktığını görüyoruz. Örneğin sanatçı yansıtılan fotoğraflardaki çizim şeklindeki eller ve bunların farklı geçişlerini anlam olarak dilsel nitelemelerden ziyade eylemle ortaya çıkarmak istemiştir.

Uli Fischer

Yaşamını Berlin'de sürdürmekte olan sanatçı, Hannover'deki Uygulamalı Bilim ve sanatlar Üniversitesi'nde tekstil tasarımı, Braunschweig Sanat Üniversitesi'nde de sanat eğitimi almıştır. 1980'lerin başında ABD'de yaşayan sanatçı, UCLA, Los Angeles'ta eğitim görürken bir yandan da renk uzmanı olarak çalışmaktadır. Sonrasında Renk Alanı resmi konusuna eğilen sanatçı eğitimine Berlin'de devam etmiş ve bu dönemde tiyatro ve filmlerde set yapımcısı ve yapımcısı olarak görev almıştır. 1990'ların başından itibaren sıkça Asya'ya giden Fischer orada, animizm kökenli nesnelerle karşılaşmış, antik ve geleneksel dokumalara özel bir ilgi duymaya başlamıştır. Ritüeller, sosyal bağlam, patina ve kullanıma dair göstergeler o dönemden itibaren sanatçının yapıtlarının merkezi haline gelmiş ve 2008'de kendisinin başlıca mecrasına dönüşmüştür. Fischer'in yapıtları ülkesinin yanı sıra Hangzhou, Viyana, Londra ve Paris gibi pek çok dün-ya kentlerinde ve 2016'da Heidelberger Kunstverein'da sergilenmiştir. (‘İplikten çözülenler, 2019, s.93).

Görsel 26. Uli Fischer , Indigo Aurora, 2011, 132.5 x 180 cm Pamuklu ku-maş üzerine dikilmiş çivit rengi tarihi pamuklu kumaş, akustik biçimli (Ori-jinal, 2019).

Görsel 27. Görsel 26'a ait ayrıntı (Orijinal, 2019).

Sanatçı eserinde günlük kullanımımızda pek çok işlev gören geleneksel ku-maşları tercih etmiştir. Yapıtlarında çerçevenin dış köşelerinin bazen de arka yüzünün tasarıma dahil edildiğini ve Kolaj benzeri arka planların, dikişlerin mevcut olduğunu görmekteyiz. Sanatçının eserlerine bakıldığında kullanılan malzemelerin eskime sürecine girmiş, bir kullanılmışlık ya da kumaşın önce-sinde bir geçmişi olduğunu ilk etapta hemen fark edebiliyoruz. Bu kullanılmış dokumalar sanatçının yapıtlarının aslında bir nevi temelini oluşturuyor gibi. Bu temel sanatçının yapıtlarında nasıl ki bundan önce za-manla etkileşime girmiş ve bu doğrultuda yıpranmış ya da anılar biriktirmişse dokumanın da bundan sonraki süreçte de aynı şekilde zamanın etkilerine maruz kalacağı şeklinde yorumlanabilir. Sanatçı bu şekilde za-manın kendisini de aslında bir malzeme olarak kullanmaktadır (Görsel -26-27). Uli Fischer“ Kumaşlar Sadece Kumaş Olmanın Ötesidir ” sözünde de be-lirtmek istediği gibi kullandığı geleneksel dokumalar üzerindeki yaşanmışlık etkilerinden dolayı kumaşların bir ruhu olduğu hissiyle hareket etmekte ve kumaşın kumaş olmanın ötesinde anlamları olduğunu izleyicilere hissettirmektedir.

Bedri Rahmi Eyüpoğlu

Trabzon'daki ortaöğretimi sırasında Zeki Kocamemi'den resim dersi alan Bedri Rahmi Eyüboğlu (d. 1911 - ö. 1975), 1927 yılında İstanbul'a gelir. Gü-zel Sanatlar Akademisi'nde Nazmi Ziya, İbrahim Çallı atölyelerinde ve daha sonra Paris'e giderek André Lhote atölyesinde çalışır. Denemelerden hiçbir zaman kaçınmayan bir yapıda olması Eyüboğlu'nu Türkiye resim sanatı tarihinde ayrıcalıklı kılar. 1975 yılında hayatını kaybedene kadar Akademi'de kalarak profesör unvanına sahip olan sanatçı, sayısız öğrenci ve sanatçı ye-tiştirmiştir.

Türkiye'de ve dünyanın çeşitli ülkelerinde sergiler açan Eyüboğlu, Sao Paulo Bienali'nden (1956) Onur Ödülü almış, Tokyo Baskı Bienali'ne katıldı (1957); davet edildiği Brüksel (1958) ve Paris (1959) dâhil birçok şehrin ka-musal alanında pano ve mozaik ile ürettiği çalışmalarla

gerçekleştirmiştir (“İplikten çözülenler, 2019, s.85).

Görsel 28. Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Yazma 1972, 72 x 72 cm Kumaş üzerine baskı Eyipoğlu Aile Koleksiyonu (Orijinal, 2019).

Görsel 29. Görsel 28’e ait ayrıntı (Orijinal, 2019).

Görsel 30. Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Yazma, 1952, 135x 104 cm Kumaş üzerine karışık teknik Eyipoğlu Aile Koleksiyonu (Orijinal, 2019).

Görsel 31. Bedri Rahmi Eyüpoğlu'na Ait Baskı Kalıplarından bir örnek (Ori-jinal, 2019).

Sanatın resim, şiir, mozaik, seramik, duvar resmi gibi pek çok farklı dalında eserler veren Eyüpoğlu'nun "İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar" sergisinde daha çok çok renkli yazmaları ve ıhlamur ağacından yapılmış ka-lıplarını ve baskı çalışmalarını görmekteyiz(Görsel 28-29-30-31). Sanatçının eserlerinin kaynağını halk ve halkın geleneklerinden yola çıkarak daha çok ulusal değerlerden ilham alarak ve bu değerleri modern formlara dönüştüre-rek izleyicisiyle buluşturmuştur.

Elise Van Joolen & Vincent Vulsma

Amsterdam'da yaşayan tasarımcı, sanatçı ve araştırmacı Elisa van Joolen (d.1983) lisans eğitimini aynı kentteki Gerrit Rietveld Academie'de (2006), güzel sanatlar alanındaki yüksek lisan eğitimini ise New York'taki Parsons'ta (2012) tamamlamıştır. Elisa van Joolen, giysilerin ilişkisel boyutlarını açığa seren ve değer üretimi süreçlerini tersyüz eden yapıtlarıyla Stedelijk Museum Amsterdam; Museum Boijmans van Beuningen, Rotterdam; New York Moda Haftası; 5.Brezilya Tasarım Bienall, Florianopolis; Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg; OCAT Art Terminal, Shenzhen ve West Bund Sanat Merkezi, Şanghay'da düzenlenen sergilerde yer almıştır. (Görsel 32)

Diğer sanatçımız Vincent Vulsma ise 2002'den 2006'ya dek Amsterdam'daki Gerrit Rietveld Academie'de eğitim görmüştür. Stedelijk Museum Bureau Amsterdam'da "Güz Alameti" (2011) ve Galerie Cinzia Friedlaender, Berlin'de ARS NOVA E5305B (2009) gibi kişisel sergileri düzenlenen sanatçı Musee d'Art Moderne, Paris (2013); Museum Abteiberg, Mönchengladbach (2013); De Vleeshal, Middelburg (2013); Kunstverein für die Rheinlande und Westfalen, Düsseldorf (2012) ve Stadelijk Museum Amsterdam'daki (2012) grup sergilerine katılmıştır ("İplikten çözülenler, 2019, s.143).

Görsel 32. Elisa van Joolen & Vincent Vulsma, Teknik, 2012 – 2013, Nav-aho Yerlisi dokuması, El dokuması, doğal yün, Geçiş dönemi, yaklaşık 1890'lar, 213,4 x 139,7 cm (Ori-jinal, 2019).

Vincent Vulsma ile Elisa van Joolen'in ortak yapıtı olan "Technik" (2012-2013) dört dokuma parçasından oluşmaktadır. 1890'lardan Navaho yerlil-erine ait battaniyesinin 1910'larda Pendleton şirketi tarafından yerlilerle Avrupalılar arasındaki ticarete takas için kullanılmak üzere tekrar üretilmiş örneği; 2010'lardan, seri üretim bir Ikea halısı ve Alman mosa tasarımcısı Bernard Willhelm'in 2012-2013 Sonbahar-Kış koleksiyonundan bir örgü ka-zak. Her biri farklı malzeme ve farklı tekniklerden yararlanan bu dokuma ürünleri farklı dönemlerde farklı bağlamlarda ortaya çıkmış olsalar da, ortak bir tasarım içerisinde değerlendirilmiştir. (Görsel 32) Tasarım içerisinde par-lak sarı, kırmızı, siyah ve beyaz renkler ve iç içe geçmiş geometrik şekillerden oluşan "Navaho" deseninden esinlenilmiş olduğunu görülmektedir. Bu desen ABD'nin güneybatı kısımlarında yaşayan yerli halkların kullandığı karmaşık, canlı renklerden oluşmaktadır.

Dört adet endüstriyel giysi askısına yayılan dokumalar, bir desenin nesiller boyu hayatta kalışının ve bir kültürel bağlamdan diğerine geçişinin hikayesini anlatmaktadır. Bu eserler, üretim biçimlerimizdeki önemli değişim-kliklere paralel olarak toplumlarımızın sosyoekonomik yapılarının geçirdiği dönüşümlere de tanıklık etmektedir. ("İplikten Çözülenler, 2019, s.136-142).

"İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar" sergisinde Christa Jeitner'ın "Tel ve Kot", Heide Hinrichs'in "Yarı Beden" adlı yerleştirme yapıtında da olduğu gibi bu eserde alışılmışın dışında farklı bir sergileme tekniği ile izleyicileri şaşırtmış ve izleyiciler üzerinde farklı algılama zenginliği sunmaktadır.

Zille Homma Hamid

Yaşamını ve çalışmalarını Berlin ve Lahor'da sürdüren, Pakistan kökenli Almanyalı tasarımcı ve sanatçı Zilla Homma Hamid (D.1972) 2001den 2010a dek kendi adını taşıyan moda markasını yönetmiştir. Geleneksel teknikleri inceleyip uygulayan sanatçı, tarihin farklı dönemlerinde ve kültürden kültüre dokumalar arasındaki ilişkileri keşfetmeye çalışmıştır.

Yerel zanaat geleneklerini kendi biçimsel estetiğiyle bir araya getirerek dokumaların taşıdığı izleri ve çevreleriyle bağlarını açığa çıkaran Hamid, 2008de İfa'nın Dakar'daki moda fotoğrafçılığı atölyesi "Pret-a-pARTager"ye katıldı ve 2005te bangaloREsindey kapsamında Bangaloru ziyaret etti. Yapıtları 2016da Dakka, Bangladeşteki ulusal müzede ser-gilenen sanatçı, aynı yıl Oslodaki sanat akademisi (KHIO) tarafından bursa layık görülmüştür. ("İplikten Çözülenler, 2019 s.107).

Sanatçı "Dokuma Sandalyesi" adlı çalışmasında güncel buluntu malzemeler yardımı ile gerçekleştirdiği tarihin eski dönemlerine ait dokuma tezgâhlarını anımsatan bir yapıtla bu sergiye katılmıştır. (Görsel 36) Bu çalışma sana-tçının Güney Afrika'daki çalışmalarının ana temalarını, yani metin ile dokuma ve dil ile kumaş dokusu ilişkisini metafor düzeyinde ele almaktadır. Sandalyenin günlük sıradan bir ev eşyası olarak kullanımının yanında, hiyerarşide daha üst bir pozisyonu, gücü, otoriteyi temsil eden bir simge olduğunu düşünen sanatçı bu objeye araçsallık fikrini yok sayan, onunla dokuma yapacak kişiden başka kimsenin işine yaramayan bir anlam kattığını da düşünmektedir.

Görsel 36. Zille Homma Hamid, “Dokuma Sandalyesi”, 2013, 82 x 57,5 x 53,5 cm Mumlanmış pamuk, taşlar, sandalye (Orijinal, 2019)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Christa Jeitner’in “Tel ve Kot”, Heide Hinrichs’in “Yarı Beden” adlı yer-leştirme yapıtı Zille Homma Hamid’in “Dokuma sandalyesi” ve Servet Koçyiğit’in “99 yıl” adlı video yapıtı gibi “İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar” sergisinde alışılmışın dışında sergileme tekniklerinin izleyiciler üzerinde farklı algılama zenginliklerini sunduğunu görülmektedir. Genel anlamda sanatçılar, çalışmalarında göç, savaş, aşk hikâyeleri, kıtlık, moda, popüler kültür, tüketim kültürü gibi günlük hayatın içinden sıradan in-sanların hayat hikâyeleri gibi konuları kumaşlara yansıtmışlardır. Bu çalışmalar bazan bir baskı sanatında bazan kırkpare dediğimiz yamaların birleşmesinden oluşmuştur. Bazı sanatçılar ise sadece ipleri kullanarak form-lar oluştururken bazı sanatçılarda bu ipleri dokuyarak anlatmak istediklerini çalışmalarında yansıtmışlardır Her bir sanatçı farklı coğrafyalara ait iplik çeşitlerini, kumaşlarını yine o coğrafyaya ait motifleri eserlerinde bir ifade aracı olarak kullanarak izleyicileriyle buluşturma yoluna gitmiştir. Bu açıdan bakıldığında tekstil malzemelerini ve tekniklerini kullanarak sanatçıların sanatın farklı kulvarlarında nasıl etkili bir şekilde kullanılacağını da etkili bir şekilde gözler önüne sermeleri de önemlidir. “İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar” sergisi pek çok sanatçıya ait hikâyeyi tek bir platformda bir araya getirmiş başarılı bir sergidir.

Sergide Almanya’da 1919’da Walter Gropius tarafından kurulan, sanat ve tasarım eğitimi anlayışı konusunda tüm dünyaya öncülük eden Bauhaus’un dokuma tarihini ve endüstri öncesi dokuma tekniklerini deneyimlemekteki başarılarını, sanat ve zanaat arasındaki ilişkileri çözümlemekte izleyicilerine önemli kesitler sunmaktadır. Ayrıca bu atölyenin gelişmesinde büyük kat-kıları olan sanatçıları tanıtarakta döneme ait belgelerin izleyiciler tarafından incelenmesine fırsatını vermektedir

Sonuç olarak sanat ve sanatın bütün ensturmanlarıyla bir bütün olarak topluma daima hizmet etmekte olduğu gerçeği bu sergi ile başarılı bir şekilde kanıtlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Açar, F.M. (2014). *Geleneksel Türk El Sanatlarından Tokat Ahşap Baskı Yazmacılık Sanatı ve Yaşayan Son Ustalar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ateşok, E. (2014). Karakeçili İlçesinde Dokunan Kilimlerin Geleneksel Motif Özellikleri, *Kalemişi Dergisi*, (25).
- Beyoğlu, A. (2015). Sanat Eğitiminde Kolaj Tekniği ve Richard Hamilton'ın Eser Örneğinin İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi*, (228).
- Derici, V.T. (2014). Doku'nuşlar' Tekstil Sergisi Üzerinden Tekstil Sanatında Mekân, Malzeme, Biçim İlişkisi, *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, (12): 53-63. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/203752>
- DiStefano, J. J. ve Maznevski, M. L., (2000). "Global Leaders Are Team Players: Developing Global Leaders Through Membership On Global Teams" *Human Resource Management*, 39 (2 & 3), 195–208
- Erkmen, N. (2019). Bauhaus ve Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'', (Ed. Ali Rtun, Esra Aliçavuşoğlu), Bauhaus: Modernleşmenin Tasarımı, İstanbul.
- Gür Üstüner, S. (2018). Tekstilde Sanat ve Tasarımın Endüstri İle Buluşması: Bauhaus Dokuma Atölyesi, 2149-0821.
- Gürcüm, B., H. ve Öneş, A. (2017). Bauhaus'ta Bir Dokuma Ustası: Gunta Stölz, : 1307-9581
- Güvenç, B. (2004). Kültürün ABC'si. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- İstanbul Modern, "İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar" Sergi Kataloğu, İstanbul: Mas Yayıncılık, 2019.
- Kırıçoğlu, O.T. (2014). Sanat Bir Serüven. Ankara: Pegem Akademi
- Koçel, T. (2003). İşletme Yöneticiliği. 9. Baskı, İstanbul: Beta
- Loomba, Ania, Kolonyalizm/Postkolonyalizm, (Çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000.
- Tarık Babayigit, Batik Sanatı, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2013, s. 81.
- Tok Dereci, V. (2014). 'Doku'nuşlar' Tekstil Sergisi Üzerinden Tekstil Sana-tında Mekân, Malzeme, Biçim İlişkisi, (55).
- Uğurlu, S. S. (2018). Geleneksel Tekstil Teknikleriyle Yeni Sanatsal Çalışmalar. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üni-versitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, İstanbul, 69 s.
- Wikipedia katılımcıları (2021). İplik. Vikipedi, Özgür Ansiklopedi. Erişim tarihi: 11.12, Haziran 6, 2021 <url://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=%C4%B0plik&oldid=25102571>.
- Wikipedia katılımcıları (2021). Tekstil. Vikipedi, Özgür Ansiklopedi. Erişim tarihi: 11.33, Haziran 6, 2021 <url://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Tekstil&oldid=25107963>.
- Yıldız, H. (2011). Türkiye'nin Sanayileşmesinde Dokuma Sanayiinin Yeri ve Önemi . İstanbul

Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası 47 (1-4) , . Retrieved from
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/837/9253>

İstanbul Modern, “İplikten Çözülenler: Tekstilde Küresel Anlatılar” Sergi Kataloğu, İstanbul:
Mas Yayıncılık, 2019. S.157